

Kunst rond 1900
raakte in de vergetelheid

Gered van het grofvuil

Collectie Stichting Schone Kunsten veertig jaar
in het Drents Museum

Tekst: Annemiek Rens en Hilde Boelema

1983 is een gedenkwaardig jaar in de geschiedenis van het Drents Museum. In dat jaar wordt een bijzondere collectie kunst rond 1900 voor het symbolische bedrag van 1 gulden door de 'Stichting Schone Kunsten rond 1900' overgedragen aan de provincie Drenthe. Het Drents Museum slaat met de komst van deze omvangrijke collectie een nieuwe weg in. Er wordt voor het eerst een kunsthistoricus als conservator aangesteld en het Drents Museum gaat zelf ook actief verzamelen op dit gebied. Inmiddels bestaat de collectie uit meer dan veertigduizend objecten: schilderijen en tekeningen, maar ook grafiek, meubels, glas- en metaalkunst, keramiek en textiel. Maar hoe vond deze landelijke verzameling zijn weg naar Assen?

Het verhaal begint met de zoektocht van de 'Stichting Schone Kunsten rond 1900' (SSK) naar een plek om hun collectie onder te brengen. Na de Tweede Wereldoorlog raakte de kunst uit de periode rond de eeuwwisseling – op een paar grote namen als Van Gogh en Mondriaan na – in de vergetelheid. Ook vanuit de musea was er nauwelijks aandacht voor deze tijd die ook wel de 'Tweede Gouden Eeuw' werd genoemd. Niet zelden belandden kunstwerken bij het grofvuil. Kunst moest abstract zijn, de lijnen strak. In de meer weelderige werken van rond de eeuwwisseling was geen interesse.

Nauwelijks aandacht voor de Tweede Gouden Eeuw

Georg Rueter, **De verjaardagskroon**, 1917, olieverf
op doek. (Collectie Drents Museum, schenking
Stichting Schone Kunsten rond 1900)

Bij een aantal kinderen en andere nazaten van kunstenaars rond 1900 ontstond het groeiende besef dat zij in actie moesten komen om het erfgoed van hun artistieke familieleden opnieuw onder de aandacht te brengen en te redden van de vuilnisbelt. Omdat veel kunstenaars elkaar goed hadden gekend en bij elkaar over de vloer kwamen, waren ook de kinderen geen vreemden van elkaar. De lijntjes waren dus kort.

Zoektocht

Een twintigtal van de nazaten sloeg de handen ineen en richtte in 1964 in Apeldoorn de Stichting Schone Kunsten op. Het doel van deze nieuwe stichting was aandacht te vragen voor de periode én het werk dat nog in familiebezit was bij elkaar te brengen. Het oeuvre van de kunstenaars was vaak groot en hun nazaten hadden te weinig plaats om alles zelf te bewaren. Hun streven was om deze kunstwerken gezamenlijk in een museum onder te brengen en ze voor de toekomst te behouden, het liefst in een speciaal museum. Verschillende pogingen om een museum op te richten, onder meer in Apeldoorn en Den Haag, strandden. Waar kon de collectie dan terecht?

Nieuwe kansen

Op dat moment meldde het Drents Museum in Assen zich. Het was een tegendraadse stap, omdat kunst rond 1900 toen niet in de mode was. Het museum had

Kunst rond 1900

De periode rond 1900 wordt gekenmerkt door stormachtige ontwikkelingen in kunst en maatschappij. Er is een sterk besef van een 'nieuwe tijd', die vraagt om een 'nieuwe kunst'. De veertigduizend objecten in de collectie Kunst 1885-1935 vertellen verhalen over de dromen en idealen van mensen die in deze tijd voor het kunstenaarschap kiezen. Velen van hen beperken zich niet tot de beeldende kunst, maar ontwerpen met hetzelfde gemak complete interieurs, serviezen, kleding of boekbanden.

De diversiteit in de collectie is enorm en strekt zich uit van schilderijen en werk op papier tot keramiek, textiel, glas, metaal en meubels. Er is werk aanwezig van meer dan vijfhonderd kunstenaars en fabrieken. Bijzonder zijn ook de vele schildersmaterialen, zoals paletten, schilderskisten, houtblokken, gipsen en schetsboeken waarmee het maakproces van de kunstenaar in beeld wordt gebracht.

Topstukken in de collectie zijn onder andere 'Portret van Sixta Heddema' door Chris Lebeau, 'Vrouw met zonnebloemen' van Thérèse Schwartze en 'De verjaardagskroon' van Georg Rueter. Hoogtepunten op het gebied van toegepaste kunst zijn de 'Loving cup' van Jan Eisenloeffel, de metaalkunst van Johanna van Eijbergen en 'Voetbalspelers' van Johan Thorn Prikker.

een deel van de SSK-collectie al tentoongesteld in 1969 en het museum kreeg begin jaren zeventig de beschikking over een groter gebouw, namelijk het voormalige Provinciehuis aan de Brink, en wilde deze verzameling maar al te graag onderdak bieden. Harry Tupan, de toenmalige assistent-conservator en huidige algemeen directeur van het Drents Museum: "We hadden ruimte over en daardoor konden we nieuwe collecties toevoegen. Een daarvan was die van de SSK. Dit was een soort vreemde eend in de bijt. Voor die tijd richtten we ons voornamelijk op de Drentse archeologie en geschiedenis. De SSK-collectie was nationaal en breder in opzet. Een belangrijke verzameling en daarmee voor ons een grote kans. Bovendien was ons nieuwe pand, het oude

Provinciehuis, gebouwd in 1885: dezelfde periode. De aard van het gebouw kwam overeen met de aard van de collectie."

Vanaf de heropening van het museum in 1977 werd de kunst uit de periode rond 1900 tentoongesteld. In 1983 was de herinrichting van het museumgebouw gereed en dat bleek het uitgelezen moment voor de SSK om de collectie over te dragen. Aan het eind van dat jaar werd een grote overzichtstentoonstelling met de bijbehorende publicatie 'Kunst rond 1900' georganiseerd om het te vieren.

Nieuw speerpunt

Het Museum en de SSK breidden de verzameling in de loop der jaren gestaag uit door actief op zoek te gaan naar andere nazaten die zich wilden aansluiten, maar ook door het aankopen en in schenking aan-nemen van objecten. Daarnaast werd een speciale conservator voor de omvangrijke collectie aangesteld.

Jacob van den Bosch (ontwerp), 't Binnenhuis (uitvoering),
Buffetkast, ca. 1908 – 1915. (Collectie Drents Museum,
schenking Stichting Schone Kunsten rond 1900)

Jacob van den Bosch (ontwerp), 't Binnenhuis
(uitvoering), **Stoel met zitting van geel velours**,
ca. 1900–1929. (Collectie Drents Museum,
schenking Stichting Schone Kunsten rond 1900)

Kunsthistoricus Jan Jaap Heij bekleedde in 1981 als eerste de functie Conservator beeldende kunst en moderne kunstnijverheid. “Dat was nieuw voor ons”, vertelt Tupan. “Tot dat moment hadden we enkel archeologen en historici in dienst. Dit was de eerste kunsthistoricus die bij ons aan de slag ging. Hierdoor konden we, naast onze Drentse collectie, de focus ook leggen op de kunst rond 1900. Het werd een nieuw speerpunt. Deze ontwikkeling leidde naar waar we vandaag de dag staan. Het heeft het museum naar een hoger plan getild en ook de collectie wordt steeds meer gewaardeerd. Daarom zijn we altijd op zoek naar nieuwe stukken, de collectie breidt zich nog altijd uit.”

Johanna van Eijbergen (1865–1950)
(ontwerp), Dijkers & Co (uitvoering),
Vaasje met bijen, ongedateerd,
messing, hoogte: 22 cm.
(Collectie Drents Museum)

Tentoonstellingen

De eerste monografische tentoonstelling van de SSK-collectie in 1985 ging over ‘alleskunner’ Chris Lebeau. Tupan vertelt dat dit een groot succes was: “De expositie ging daarna door naar het Frans Hals-museum in Haarlem. Daar waren we heel trots op. Het was de eerste keer dat een expositie van ons ergens anders werd tentoongesteld.” In de loop der jaren volgden meerdere grote en kleinere exposities vanuit de collectie.

Toch kwam er in 2008 – 25 jaar na de formele overdracht van de collectie aan de provincie Drenthe – een kink in de kabel. Het eigendom ging weer terug naar de SSK. Dit kwam voort uit een onenigheid tussen de provincie Drenthe en de stichting over financiële middelen die voor de collectie beschikbaar werden gesteld. Wel mocht het Drents Museum de collectie in permanente bruikleen houden. Het tij keerde in 2017. Toen werd besloten de volledige collectie alsnog definitief te schenken en daarmee de SSK op te heffen. De stichting beschouwde de taak als pleitbezorger van de kunst rond 1900 als voltooid.